

Πρόλογοι

«Η θύμηση του παρελθόντος μπορεί να είναι η απαραίτητη επικίνδυνων
δαισθητικών γνώσεων και η παγιωμένη κοινωνία δείχνει να φοβάται τα
ανατρεπτικά περιεχόμενα της μνήμης»

Χέρμπερτ Μαρκούζε

Η έκδοση των «Φίλων του ΠΑΚ» Φλωρεντίας **«Εξι Χρόνια Κωμωδίας»** εξεδόθη με αφορμή την συμπλήρωση 6 χρόνων από το χουντοφασιστικό πραξικόπημα της 21-4-67, συγκεκριμένα τον Μάιο 1973, και εντασσόταν σε μια λογική εναντίωσης στην απριλιανή δικτατορία ακόμη και με το γέλιο. Περιλαμβάνει ανέκδοτα, γελοιογραφίες δημοσιευμένες σε Αθηναϊκές εφημερίδες κυρίως, μανιφέστα, πολιτική σάτιρα εν γένει κατά της δικτατορίας στην Ελλάδα. Ο λαός μας στην πατρίδα χαμογελούσε με τις γελοιογραφίες που προσπαθούσαν να ξεγελάσουν την λογοκρισία και να τυπωθούν σε όσες εφημερίδες συνέχισαν να εκδίδονται.

Οι τρόποι εναντίωσης στο Απριλιανό καθεστώς ήταν ποικίλοι, ανάλογα με τα μέσα, την περίοδο, το ανθρώπινο δυναμικό, την γραμμή της κάθε επιμέρους αντιστασιακής Οργάνωσης. Για τους «φίλους του ΠΑΚ» και το ΠΑΚ ο γραπτός λόγος - το Έντυπο, η Προκήρυξη, το Τρύνκ που διασκορπιζόταν έξαφνα, η Αφίσα (λόγος και εικόνα) - είχαν βαρύνουσα σημασία.

Το έντυπο τυπώθηκε στο P.S.I. (Partito Socialista Italiano)¹ Φλωρεντίας, Sezione Porta al'Prato, Viale Fratelli Rosselli² όπου ήταν κάποια περίοδο η

¹ Σοσιαλιστικό Κόμμα Ιταλίας, Σ.τ.Ε.

² Τοπική Οργάνωση του ΣΚΙ, Σ.τ.Ε.

Η μνήμη δεν αρχειοθετείται

«έδρα» μας, κατόπιν ευγενικής παραχώρησης των Ιταλών συντρόφων μας, έμπρακτα στάση αλληλεγγύης τους προς τις αντιστασιακές οργανώσεις του αγωνιζόμενου λαού μας την περίοδο 1967-74. Μας βοηθούσαν ο Αρμάντο και ο Νταϊνβιντ. Ciclostilato in proprio, (ήτοι πολυγραφημένο), είναι γραμμένο σε γραφομηχανή και τυπωμένο πάνω σε μεμβράνη που τοποθετιώταν για να αναπαραχθεί στο ciclostile, τον πολύγραφο. Οι διορθώσεις των ορθογραφικών λαθών γίνονταν πάνω στην ίδια μεμβράνη: συγκεκριμένα, πάνω από το λανθασμένο σημείο - γράμμα περνούσαμε ένα κόκκινο βερνίκι - διορθωτικό και ξαναγράφαμε.

Η αποδοχή του από τον Φοιτητικό πληθυσμό της πόλης, 2000 άτομα εκείνη την εποχή, δεν ήταν ομοιόμορφη. Κατ' αρχήν δεν απευθυνόταν σε όλους, δεδομένου ότι ένα μεγάλο ποσοστό συμφοιτητών μας της περιόδου δεν ασχολείτο με τα «πολιτικά» και το Φοιτητικό Κίνημα –απλώς διάβαζε. Επίσης εξαιρούνταν οι φιλοχουντικοί της Legga –εξήντα με ογδόντα ενεργοί. Μικρός αριθμός είναι αλήθεια λόγω της αντιχουντικής/αντιτρομοκρατικής δράσης του **Δημοκρατικού Συλλόγου Ελλήνων Φοιτητών Φλωρεντίας** (Δ.Σ.Ε.Σ.Φ.) - δεύτερο σε μέγεθος Φοιτητικό Σύλλογο στην Ιταλία με πρώτον της Μπολώνιας - που τους ανάγκαζε να επιστρέφουν σε πόλεις του Ιταλικού Νότου όπου αισθάνονταν πιο ασφαλείς: στην Νάπολι, στο Μπάρι, στην Σικελία.

Κατά την περίοδο που εξεδώθη το εν λόγω έντυπο είχαν προηγηθεί στο Φοιτητικό Σύλλογο της πόλης οι ετήσιες εκλογές για την ανάδειξη Διοικητικού Συμβουλίου τον Δεκέμβρη 1972 ενώ οι επόμενες πραγματοποιήθηκαν τον Φεβρουάριο 1974.

Επρόκειτο για μία περίοδο όπου το Φοιτητικό Κίνημα στην πόλη είχε αρχίσει σιγά-σιγά να μαζικοποιείται με αποκορύφωμα την περίοδο που ακολούθησε την εξέγερση του Πολυτεχνείου. Τούτο αποτυπώνεται και στις εκλογές του τοπικού Συλλόγου, όπου από τον αριθμό των ψήφων και τις πολιτικές δυνάμεις/«ρεύματα» καταγράφεται η επιρροή κάθε μίας και η άνοδος των συμμετεχόντων.

Παραθέτω εδώ στοιχεία από το προσωπικό μου αρχείο, εν πολλοίς μη δημοσιευμένα, χρήσιμα πιθανόν σε (τυχόν) μελλοντικούς ερευνητές:

Ο Δ.Σ.Ε.Σ.Φ αναδημιουργήθηκε το 1970. Ο προϋπάρχων της Δικτατορίας Φοιτητικός Σύλλογος είχε αυτοδιαλυθεί το 1968. Στην αναδημιουργία του είχαν πρωτοστατήσει οι δυνάμεις του Α.Μ.Ε.Ε. Στην αρχή είχε 12 μέλη.

Οι πρώτες εκλογές έγιναν τον Δεκέμβρη του 1971. Σ' αυτές έλαβαν μέρος δύο ψηφοδέλτια-«τάσεις», αυτά των Κινεζόφιλων Μαρξιστών –Λενινιστών του Α.Μ.Ε.Ε. και των φίλο-«Εσωτερικών»-Παρτσαλιδικών/

Μπριλλάκηδων.

Σε αυτές έλαβαν:

- Α.Μ.Ε.Ε. ψήφοι 67 έδρες στο Δ.Σ. 3
 - Δημοκρατική Πορεία ψήφοι 47 έδρες στο Δ.Σ. 2
 - Άκυρα 5
- Σύνολο συμμετεχόντων: (περίπου) 119

Οι επόμενες, όπως ήδη προαναφέραμε, έγιναν τον Δεκέμβρη 1972.

Σε αυτές έλαβαν μέρος τέσσερα ψηφοδέλτια και τα αποτελέσματα ήταν τα εξής:

- Α.Μ.Ε.Ε. ψήφοι 90 έδρες στο Δ.Σ. 2
 - Δημοκρατική Πορεία ψήφοι 40 έδρα στο Δ.Σ. 1
 - Σ.Γ.Ε.Φ.Ι. (Συντονιστικό Γραφείο Ελλήνων Φοιτητών Ιταλίας) =
Οι οπαδοί του φιλοσοβιετικού Ορθόδοξου Κ.Κ.Ε.
ψήφοι 31 έδρα στο Δ.Σ. 1
 - Ε.Α.Κ. (Ελληνική αριστερή Κίνηση) =
Φιλοσταλνικοί, διάσπαση του Α.Μ.Ε.Ε.
ψήφοι 38 έδρα στο Δ.Σ. 1
- Σύνολο ψηφισάντων 205

- Τον Μάιο 1973 κυκλοφορούν τα «Έξι χρόνια κωμωδίας».
- Το καλοκαίρι αποχωρεί ο αντιπρόσωπος (Πάνος) του Σ.Γ.Ε.Φ.Ι. στο Δ.Σ. Η παράταξη του αδυνατεί να τον αντικαταστήσει –δεν έχει άλλον «καρφωμένο».
- Το φθινόπωρο το όνομα του Συλλόγου γίνεται Δ.Σ.Ε.Σ.Φ. (προσετέθη μπροστά στον υπάρχοντα τίτλο: το Δ).
- Αποχώρησε και διαλύθηκε η ομάδα της Ε.Α.Κ.
- Νοέμβρης: Εξέγερση του Πολυτεχνείου.

Ακολούθησαν οι εκλογές του Φεβρουαρίου 1974. Σε αυτές έλαβαν:

- Α.Μ.Ε.Ε. ψήφοι 137 έδρες 3
- «Φοιτητική Πρωτοπορεία» (έκφραση των «Φίλων του ΠΑΚ») ψήφοι 107 έδρες 2
- Δημοκρατική Πορεία ψήφοι 76 έδρα 1
- Σ.Γ.Ε.Φ.Ι. ψήφοι 56 έδρα 1

Η μνήμη δεν αρχειοθετείται

• Λευκά	6
• Άκυρα	3
• Αποχή	2
Σύνολο ψηφισάντων:	387

Αυτές οι τρεις ήταν όλες οι εκλογικές αναμετρήσεις που έγιναν στον Σύλλογο Φλωρεντίας κατά την διάρκεια της Δικτατορίας. Να επισημάνουμε ότι δεν υπήρχαν «εκλογικοί μηχανισμοί» - δεν υπήρχαν τέτοιες πολυτέλειες - καθώς και το γεγονός ότι οι συνθήκες ήταν διαφορετικές. Πολεμούσαμε πρωτίστως την δικτατορία, δευτερευόντως μεταξύ μας. Οι εκλογές αυτές έχουν πρωτίστως σημασία ως: καταγραφή της ελεύθερης έκφρασης ενός τμήματος των Φοιτητών: του (μετέπειτα γνωστού ως) Φοιτητικού Κινήματος. Επίσης ως καταγραφή του εσωτερικού συσχετισμού δυνάμεων, της καταγραφής των τάσεων εντός του Φοιτητικού κινήματος.

Για να έχουμε τάξη μεγέθους παραθέτω εδώ τις δύο τελευταίες εκλογικές αναμετρήσεις στον Σύλλογο της Μπολώνιας, τον μαζικότερο στην Ιταλία:

Εκλογές Φεβρ. 1973

A.M.E.E.	ψήφοι 99	έδρα 1
Φοιτητική Πρωτοπορεία	ψήφοι 180	έδρες 3
«Δημήτρης Γληνός» (Ορθόδοξο Κ.Κ.Ε.)	ψήφοι 118	έδρες 2

Εκλογές 17.02.74

A.M.E.E.	ψήφοι 150	έδρες 2
Φοιτητική Πρωτοπορεία	ψήφοι 246	έδρες 3
Φοιτητική Συνεργασία (Δημ. Γληνός+Δημοκρ. Πορεία)	ψήφοι 213	έδρες 2
Κ.Ε.Σ. (Κίνημα Ελλήνων Σοσιαλιστών)	ψήφοι 47	έδρες –
Σύνολον ψηφισάντων:	664	

Από τους δημοκρατικούς Φοιτητές στην πόλη, ευμενώς είδαν την έκδοση του εντύπου πέραν των «δικών» μας, οι οπαδοί των δύο Κ.Κ.: οι Παρτσαλιδικοί-«Εσωτερικοί» (Κ.Κ.Ε. Εσωτ.) και οι Κολιγιαννικοί- Σοβιετόφιλοι (Ορθόδοξο Κ.Κ.Ε.). Απεναντίας, εχθρικά το είδαν και το αντιμετώπισαν, ως «αστική» ενέργεια οι Κινεζόφιλοι Μαρξιστές-Λενινιστές του Α.Μ.Ε.Ε., ισχυρού πόλου τότε στην πόλη. Το έντυπο αυτό κυκλοφόρησε και σε άλλες πόλεις της Ιταλίας, εκεί όπου υπήρχαν Οργανώσεις των «Φίλων του ΠΑΚ» και ΠΑΚ.

Την ίδια εποχή βγάξαμε στην Φλωρεντία τον «**Αγωνιστή**», τα πρώτα 5

Τεύχη του οποίου είναι έκδοση των «Φίλων του ΠΑΚ» Φλωρεντίας και το 6^ο (τελευταίο) έκδοση των «Φίλων του ΠΑΚ» Ιταλίας που τυπώθηκε στην Ρώμη. Στην συνέχεια, με την μεταπολίτευση, ο τίτλος «δώθηκε» για το έντυπο της νεοϊδρυθείσας (και από μας) Νεολαίας ΠΑΣΟΚ. Αυτό το γεγονός μας είχε κάνει κάπως έμπειρους στην βρομοδουλειά όπως: διορθώσεις του κειμένου πάνω στην ίδια μεμβράνη, «τοικλοστιλάρισμα» (πολυγράφηση), τοποθέτηση μαύρης μελάνης για το τύπωμα που συχνά χυνόταν πάνω στις λευκές σελίδες μουτζουρώνοντας τες, πράγμα που πέρα από τις βρισιές σήμαινε αντικατάσταση σελίδων - νέο τύπωμα - άπειρος χαμένος χρόνος...

Η ιδέα για αυτό το ξεχωριστό έντυπο πρωτοειπώθηκε από τον **Δημήτρη Μανωλιτσάκη**-«Κάπο» και πέραν αυτού για την υλοποίηση του εργάστηκαν οι: **Αλέξανδρος Ξενάκης**, **Γιώργος Παπαγιαννόπουλος**, **Γιώργος Πλατσάκης**, η μακαρίτισσα **Μαίρη Ζησίμου**, ο **Γιώργος Φρέντζος**-«Μπέστ» ή Bestia, ο **Μάριο Μεγήρ Λεβή**. Και πιθανότατα με την συνδρομή: του μακαρίτη **Δημήτρη Καραμουσκέτα** ή Καραμού-«Πλημμύρα» («Αλουβιονάτο»), του **Γιάννη Παπασπύρου**, του **Ανδρέα Καψωμένου**.

Το εν λόγω έντυπο έχει την μικρή δική του συμβολή και παρουσία στην αντιδικτατορική-αντιστασιακή εκδοτική παραγωγή της περιόδου 1967-74. Εντάσσεται στην βιβλιογραφία σαν μια συλλογική προσπάθεια των «Φίλων του ΠΑΚ» Φλωρεντίας.

Τούτα τα λίγα λόγια αφιερώνονται στην μνήμη των πολλών απόντων από την ζωή συντρόφων μας. Πάει πολύς καιρός – παρότι μόλις χθες – από τότε που είμασταν «Εμείς, του '70 οι συνεπείς, οι δολιοφθορείς, αρχάγγελοι και εισαγγελείς».³

Αθήνα, Απρίλης 2005

Γιώργος Παπαγιαννόπουλος

³ Βλ. Γιώργος Παπαγιαννόπουλος, «Σκοτάδι», στο *Ευρώπη των οχισμών*, Ίνδικτος, Αθήνα 2002.